

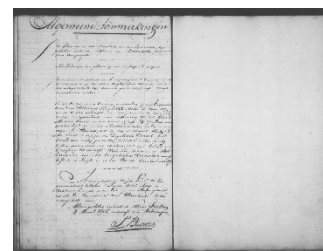
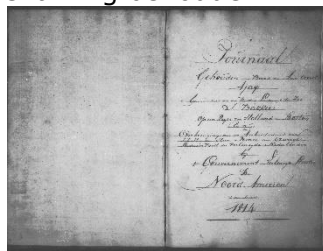
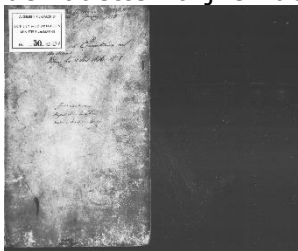
**Het Kadetten-Instituut der Bataafse Republiek,
het fregat "Euridice" 1802-1847
voorloper van het
Koninklijk Instituut voor de Marine
Hellevoetsluis/Fijenoord/Delft/Enkhuizen/Medemblik/Breda/Den Helder**

Door Frits Rohling

Op 30 november 1813 werd de Nederlandse onafhankelijkheid hersteld en bepaald dat de opleiding tot zeeofficier via de vloot zou geschieden.

De extra-ordinair KTZ J.F.L. Schröder ziet al in juli 1814 de noodzaak om een Marine-Instituut op te richten, maar vindt daarvoor geen gehoor bij de marineleiding.

De rangen van adelborst 2^e en 1^e klasse worden ingevoerd, maar de dan al in opleiding zijnde kadetten blijven deze benaming behouden.

Scheepsjournaal uit 1814 van de korvet "Ajax", Nationaal Archief

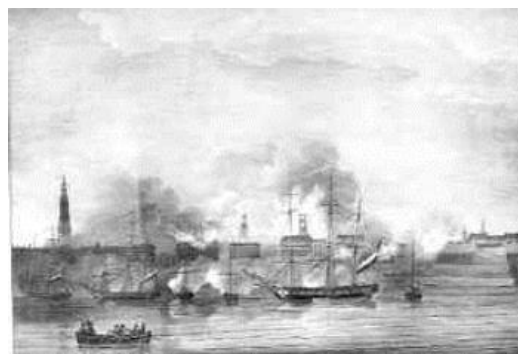
De adelborsten worden geplaatst op de korvet "Ajax" dat op 13 maart 1814 in dienst is gesteld onder KLTZ T. Bakker. Op de École Maritime Impériale te Brest waren nog 12 aspiranten in opleiding die op 21 juni 1814 op de vloot worden geplaatst.

Per 18 maart 1803 kreeg Schröder reeds een militaire rang in verband met zijn benoeming tot directeur der studiën bij het Kadetten-Instituut der Bataafse Republiek aan boord van het fregat "Euridice" te Hellevoetsluis per 25 juni 1803. Vervolgens wordt hij in februari 1806 algemeen directeur van het onderwijs bij het Kadetten-Instituut der Bataafse Republiek op het eiland Fijenoord, met als *Militairen Kommandant* J.L. Bosch, en per 1 november 1809 directeur bij het Koninklijk Instituut der Marine te Enkhuizen (een Instituut voor Jongens Vondelingen, die tot den Koninklijken Zeedienst opgevoed zullen worden). Daar wordt hij echter, in de Napoleontische periode, in 1810 ontslagen.

's Landschip na 1815, Zr. Ms. Euridice (1803-1847)

NIMH

Euridice bij beschieting stad Antwerpen, cdt. Lt. Gen. Baron D.H. Chassé

Na de Vrede van Amiens, verplichtte de Bataafse Republiek zich met de Conventie van Parijs om Frankrijk vlooteenheden te leveren, deze waren gestationeerd te Den Helder en Vlissingen. De "Euridice" was het eerste schip dat werd gedokt in het nieuwe droogdok te Hellevoetsluis op 13 september 1806. Het nog nieuwe fregat was in 1802 in Rotterdam te water gelaten en een jaar later in 1803 gekoperd. Het schip werd later nog tweemaal gekoperd en wel in 1811 en 1823. Het schip had 32 kanonnen.

In 1815 was de "Euridice" in Vlissingen gestationeerd van waar zij op 21 november vertrok voor een reis naar West-Indië, Suriname en de Middellandse Zee. Na in Vlissingen te zijn hersteld in 1821 maakt het fregat een reis naar Nederlands Oost-Indië van 1822 tot 1825. In 1830 was de "Euridice" een van de eerste schepen die de Schelde voor Antwerpen blokkeerde. Samen met de schepen Komeet, Gier en drie kanonneerboden bombardeerden zij op 27 oktober 1830 de stad Antwerpen. Van 1842 tot 1847 deed het schip dienst te Vlissingen als logementschip.

De naam Euridice, uitgesproken als Euridikee is afkomstig uit de Griekse mythologie. Euridice was de gemalin van Orpheus, die aan een slangenbeet overleed. Na haar dood daalde Orpheus af in de onderwereld om haar terug te halen, doch op de terugweg naar de aarde verloor hij haar weer, toen Euridice de belofte brak om niet om te zien. Sindsdien zwierf zij eenzaam rond en werd tenslotte door de Maenaden verscheurd.
(vestinghellevoetsluis.nl)

School voor Artillerie en Genie te Delft

Cadet Artillerie en Genie school

Bij Koninklijkbesluit van 22 juni 1815, nr. 17 werd een regeling getroffen voor de promotie van adelborsten en zeeofficieren. Voor de aanstelling van adelborst 2^e klasse moest men 14 jaar oud zijn en examen doen in rekenen, schrijven, lezen, Nederlands, Frans en Engels. Was men jonger dan 12 jaar, dan bestond de mogelijkheid om te worden aangesteld als *buitengewoon adelborst*. Had men voldaan aan een bepaalde dienstdienst, dan kwam men in aanmerking voor een bevordering, nadat men een examen had afgelegd in de nautische vakken. Bij hoge uitzondering mocht dit examen aan boord worden afgelegd, maar in principe deed men examen voor de officiële examencommissie. De opleiding van adelborsten aan boord van de schepen schoot op alle fronten tekort, wat leidde tot een bijeenkomst van de directeurs der marine te Amsterdam en te Rotterdam met de extra-ordinair KTZ Schröder. Zij kwamen met een voorstel aan Koning Willem I om de 'Marine élèves' te plaatsen op de bij Souverein Besluit van 24 februari 1814 nr. 162 opgerichte "School voor Artillerie en Genie te Delft", de eerste onderwijsinstelling voor ingenieurs aan de Oude Delft 95. De school was bedoeld als officiersopleiding voor officieren van het nieuwe staatsleger en leidde op tot waterstaatsingenieur en scheepsbouwkundige. De directeur was generaal-majoor Johann Heinrich Voet.

Bij Koninklijk Besluit van 5 juli 1816 nr. 70 werden de bepalingen, voor de opleiding van jongelingen voor de Zeemacht, vastgesteld bij het Marine-Instituut op de Artillerie- en Genieschool te Delft. De mogelijkheid om via de vloot officier te worden bleef gehandhaafd, maar in 1817 werd de bepaling, dat men op elk schip examen kon doen en dan kon worden bevorderd, afgeschaft.

De theoretische opleiding te Delft voldeed aan de eisen van die tijd maar de praktische ontwikkeling bleef ver achter. Daarom werd in 1817 door KLTZ W. Kreekel aangedrongen

op het beschikbaar stellen van Zr. Ms. 'Havik' als instructievaartuig. Van 1818 tot 1828 was Zr. Ms. Schoener 'Van Brakel' oefenschip. Voor het opdoen van praktische ervaring werden kruistochten gemaakt op de Noordzee, de Oostzee, de Middellandse Zee en Oost-Indië met Zr. Ms. brik 'Koerier'.

Zr. Ms. Brik Koerier circa 1825, C.F. Stavenisse de Brauw
(te zien in Marinemuseum te Den Helder)

Hoewel koning Willem I een ondernemer was aan wie wij diverse nationale projecten te danken hebben, had hij ook oog voor het militair onderwijs. Op 13 december 1822 benoemde hij een commissie die de reorganisatie en uitbreiding van het militair onderwijs moest voorbereiden. Hij stelde zich tot doel om een hogere trap van "beschaving en onderricht" in te voeren binnen de krijgsmacht. De commissie kwam tot de slotsom om een Militaire Academie op te richten in Breda en twee militaire scholen te Delft en Leuven. Na opheffing van deze commissie op 29 mei 1826 werd een nieuwe commissie benoemd om de ingediende plannen uit te voeren. Deze commissie ging aan de slag onder de naam "Kommissie van Inspectie over het Militair Onderwijs" die vanuit de Marine werd vertegenwoordigd door Schout-bij-Nacht J.S. May (1765-1827), op dat moment directeur en commandant van het Departement der Marine van de Maas in Rotterdam (was actief betrokken bij de omwenteling van november 1813 in Amsterdam en bij het voorkomen van plunderingen na het vertrek van de Fransen. Reorganiseerde in 1813 de zeemacht en de verdediging van de rivieren en zeegeten. Zijn grootvader werkte als scheepsbouwer bij de Admiraliteit in Amsterdam en zijn vader was ook marineofficier). Een oude bekende, Prof. J.F.L. Schröder, hoogleraar te Utrecht werd als lid opgenomen in de commissie.

J.S. May, 1765 – 1827

J.F.L. Schröder 1774 - 1845

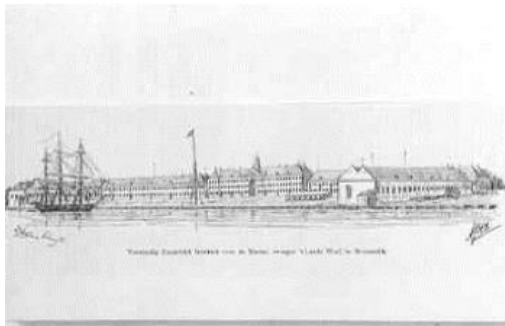
Na nog geen jaar diende de commissie al haar eerste advies in en werd op 1 februari 1827 door koning Willem I bepaald dat de Artillerie- en Genieschool te Delft aan het einde van het cursusjaar 1827/1828 zou worden opgeheven. De marine-opleiding zou overgaan naar de Academie te Breda, opgericht op 24 november 1828. Professor Schröder was het echter met dit advies totaal niet eens en adviseerde de koning op persoonlijke titel om een afzonderlijk Instituut voor de Marine op te richten met als doel te komen tot een zeer specifieke (lees wetenschappelijke red.) op de zeemacht gerichte opleiding, mede gezien het feit dat de zeeofficieren die van de vloot afkomstig waren, een groot gebrek toonden aan beschaving en ontwikkeling en hun vooropleiding hadden genoten op de Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam. Deze 'modernisering' van de officiersopleiding konden veel oudere officieren niet waarderen en vonden het absoluut overbodig (de opleiding zou te theoretisch zijn), hoewel Schröder

sinds 1816 als examinator van zeeofficieren en adelborsten moest constateren dat de algemene kennis op vele vlakken tekortschoot: "Talrijke malen heb ik tot de officieren, welke bij mij examen kwamen afleggen, moeten zeggen, dat het niet eervol was voor een officier, dat hij datgene niet weet, hetwelk op de armenscholen geleerd wordt". Koning Willem I schoof het advies van de commissie terzijde en gaf Schröder de opdracht om met een uitgewerkt voorstel te komen met daarin verwerkt de argumenten om te komen tot een marine-opleiding met een wetenschappelijke grondslag.

In principe werd besloten dat het nieuwe Instituut te Medemblik zou worden gevestigd. In deze stad begon men dan ook meteen met de verbouwing van het "Groot Magazijn" en het "Takelmagazijn". Bij Koninklijk Besluit van 6 september 1828, nr. 56 werd vastgesteld een "Reglement voor het Koninklijk Instituut voor de Marine te Medemblik". Per 1 oktober 1828 werd de KTZ W. Kreekel, belast met de opleiding te Delft, benoemd tot commandant. Aantal leerlingen 70, waarvan acht kadetten uit Delft, 21 buitengewone adelborsten van de vloot en adelborsten 2^e klasse. Om in aanmerking te komen voor de overgebleven plaatsen moest men een examen afleggen. Afhankelijk van de graad van bekwaamheid werd men in een bepaald studiejaar geplaatst. De cursus zou vier jaar duren en worden afgerond met een eindexamen. Slaagde de cursist hiervoor dan werd hij bevorderd en aangesteld als adelborst der 1^e klasse. Tegelijkertijd werd de opleiding op de vloot afgeschaft en moesten de adelborsten 1^e klasse die zich nog op de vloot bevonden op het Instituut een aanvullende cursus volgen.

Waarom koos men voor het vestigen van het Koninklijk Instituut voor de Marine in Medemblik? Niet alleen zocht men naar een plaats waar genoeg ruimte was voor huisvesting, leslokaliteiten en opleidingsfaciliteiten aan zee, ook was men van mening dat een opleiding buiten de invloedssfeer van het overige marinepersoneel een louterende werking zou hebben. Daarnaast was het argument dat Medemblik door het opheffen van de Admiraliteiten in 1795 schade had geleden en daarvoor gecompenseerd moest worden.

Voor de kadetten van de opleiding te Delft werd groot verlof aangevraagd voor de periode van 15 juli 1828 tot eind mei 1829 in verband met de sluiting van de Artillerie- en Genieschool. Op 1 juni 1829 startte de opleiding te Medemblik. Op 18 augustus 1829 werd in de grote kerk te Medemblik de opening van het Instituut gevierd en wordt deze datum gezien als de officiële oprichtingsdatum voor het KIM.

Voormalig Koninklijk Instituut voor de Marine in Medemblik

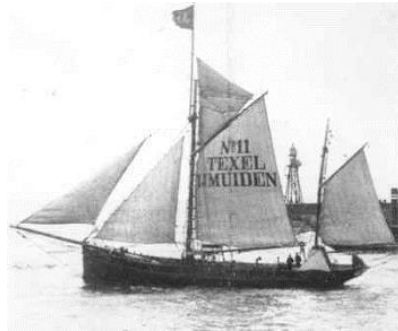
Desondanks de, wellicht, goed overwogen argumenten blijkt het Koninklijk Instituut voor de Marine te Medemblik niet meer dan een slechte kostschool. Met de dreiging van de Belgische opstand, de instroming van de kadetten uit Delft, de adelborsten van de vloot die reeds door de wol waren geverfd, de aanname van jongens in de leeftijd van 13 en 14 jaar, onder druk van bezuinigingen en een slechte leiding, is de discipline over de gehele linie ver te zoeken en wordt van hogerhand een diepgaand onderzoek ingesteld naar de ongeregelde heden en insubordinatie. Het uit de hand lopen van deze omstandigheden kan geweten worden aan de commandant KTZ W.Kreekel en de eerste officier KLTZ L. Pieterse (1772).

Schout-bij-Nacht titulair M.H. Jansen, lid van de Raad van State en belast met opleiding van adelborsten 1^e klasse, kwam zelf als adelborst in 1831 op het Instituut. Hij schreef in "Het leven van een vloothouder" (uitgegeven in 1925, red.), onder andere na een bezoek aan het Instituut: "Er heerschte noch orde noch tucht. De officieren lagen onderling overhoop. De Kommandant Kreekel was een oudwif, die zich meer men den timmerman dan met iets anders bemoeide. De Eerste Officier Pieterse was een oud man, die den schijn had van kindsch te worden".

Een Ltz. 1, leraar bij het Instituut, heeft zelfs, toen hij commandant was op Zr. Ms. Instructievaartuig "Urania", de KTZ Kreekel gedreigd hem met een bijl de hersens te zullen inslaan, indien hij aan boord zou komen. Hij werd ter zake bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof veroordeeld wegens insubordinatie.

Zr. Ms. Urania 1832 – 1867 NIMH

Loodskotter Texel nr. 11 NIMH

De jonge adelborsten en vooral de baren, werden ergerlijk mishandeld door de ouderen, die soms 8 à 9 jaar in leeftijd verschilden. Dit leidde, na een diepgaand onderzoek, tot het ontslag van een zestal adelborsten.

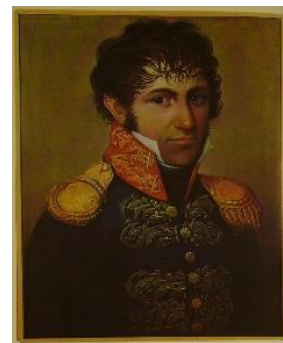
Op 1 april 1835 werd de op 10 november 1834 overleden commandant KTZ W. Kreekel vervangen door KTZ J.C. Rijk (Begon als vrijwilliger bij de marine en eindigde als viceadmiraal. Bekwaam hydrograaf en directeur van het loodswezen. Gouverneur van Suriname en Minister van Marine).

M.H. Jansen 1817 – 1893

J.C. Rijk 1787 – 1854

W. Kreekel

Ondanks de voornoemde problemen zaten er onder de officieren en leraren bij het Instituut toch nog enkele uitblinkers zoals Ltz 1 titulair J.C. Pilaar, belast met lessen stuurmanskunst, scheepsbouw, tactiek en scheepsmanoeuvres (Hij schreef het boek "Handleiding tot kennis van het schip en deszelfs tuig") en professor C. van Heynsbergen (1788 – 1847).

De motivatie onder de studenten was beneden peil en werd gestimuleerd doordat zij voor de overgang van de ene naar de andere afdeling geen examens behoeften af te leggen wat resulteerde in studeren naar eigen inzicht. De als lesruimte ingerichte marine magazijnen waren slecht geventileerd, ongezond en er heerste veel malaria. Veel studenten hadden last van koorts die langdurig kon aanhouden waardoor de ziekenzaal overbelast werd. De voeding liet te wensen over, slecht en onvoldoende, en klachten over het slechte eten werden weggewuifd. De vrouw van de schipper zorgde nog voor enige verlichting door te zorgen voor bijvoeding en kon men na enige tijd een versnapering kopen in de amusementszaal.

Ondanks dit alles zijn er vele in Medemblik opgeleide adelborsten tot vooraanstaande officieren uitgegroeid.

Op 5 augustus 1842 bezocht Koning Willem II het Instituut en werd de dan verantwoordelijke commandant J.C. Koopman benoemd tot effectief Schout-bij-Nacht. Bij deze gelegenheid werd aan de op 21 juli 1842 op het plein voor het hoofdgebouw opgerichte mast van Van Speijk voor het eerst de Nederlandse vlag gehesen. Onder het bewind van Koopman verbeterde de situatie van de opleidingen en de verhoudingen binnen het Instituut wat niet kon voorkomen dat toch voor opheffing van het Instituut werd besloten. Koopman vertrok op 1 mei 1847 en ging een jaar later met pensioen als titulair viceadmiraal. In 1858 wordt naar hem het schroefstoomschip Zr. Ms. Vice Admiraal Koopman vernoemd

J.C. Pilaar

J.C. Koopman 1790-1855

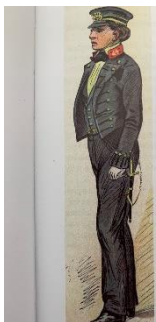

Zr. Ms. Vice Admiraal Koopman

De opheffing van het Instituut te Medemblik betekende voor de opleiding van kadetten en adelborsten in feite terug naar af. Bij Koninklijk Besluit van 11 augustus 1850, nr. 5 werd bepaald, dat het Koninklijk Instituut voor de Marine, bij wijze van proef voor één jaar of korter, met de Koninklijk Militaire Akademie te Breda voor alle opleidingen zou worden samengevoegd. De achterliggende gedachte was dat hierdoor de collegialiteit binnen de twee krijgsmachtonderdelen zou worden bevorderd. Helaas een idee-fixe. Voor de Landmacht was Breda de omgeving bij uitstek, voor de Zeemacht was er in de hele omgeving van de stad niets ideaals te vinden. Men miste de elementen die nauw samenhangen met de omgeving waarin de marine thuishoort; de Zee.

Op 5 september 1850 kwamen de nieuwe kadetten en adelborsten aan te Breda, gevolgd door de ouderen op 15 september. Al snel zag men een verbroedering opbloeien tussen de kadetten en adelborsten. Voor beide groepen werden de oudere adelborsten belast met de functies van sergeant en korporaal. De militaire rangen voor de adelborsten werden op 1 september 1905 ingevoerd bij Koninklijk Besluit van 24 februari 1905, nr. 11.

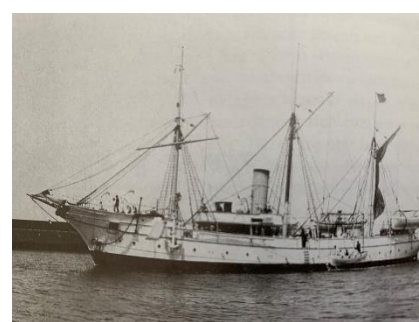
Voor het onderwijs werd een imitatie scheepsbatterij opgericht en voor het houden van roeioefeningen werden in het Spanjaardsgat enkele sloepen gelegd.

Adelborst 1850

Prent KMA anno 1830

Instructiebrik 'Zeehond' 1854

Als klap op de vuurpijl werd bij Koninklijk Besluit van 23 augustus 1851, nr. 86 bepaald dat de proef werd omgezet in een definitief blijven van de opleiding te Breda. Dit leidde tot felle kritiek vanuit de Marine, onderbouwd met het beschrijven van gebrek aan gelegenheid tot het doen van specifieke oefeningen gericht op het verkrijgen van professioneel zeemanschap. Dit leidde weer tot een overgangsmaatregel bij Koninklijk Besluit van 26 juli 1854, nr. 60 waarin werd bepaald dat voortaan een zeker aantal jongelingen als adelborst de 3^e klasse tot adelborst der 1^e klasse zouden worden opgeleid

aan boord van oorlogsschepen. De opleiding van adelborsten tot 2^e luitenanten der mariniers en tot ingenieurs voor de scheepsconstructie te Breda moest ophouden op 31 augustus 1857, zie Koninklijk Besluit van 13 februari 1857, nr. 71.

De opleiding van kadetten bij het Korps Mariniers werd voortgezet in de Marinekazerne te Amsterdam op 1 juli 1871, zie Koninklijk Besluit van 22 juli 1871, nr. 27.

De opleiding tot ingenieur bij de scheepsbouw werd in 1859 beëindigd, toen de laatste adelborst voor de scheepsbouw de opleiding verliet als assistent-scheepsbouw.

Informatie verkregen uit het boek "Adelborstenopleiding te Delft-Medemblik-Breda 1816 - 1857", 1979
M.J.C. Klaassen SBNA titulaireur b.d.

Vanaf 1854 is het Koninklijk Instituut voor de Marine gevestigd in Den Helder. De eerste directeur was Pierre Marie Brutel de la Rivière (1827-1903), tevens lector en opvolger van J.C. Pilaar.

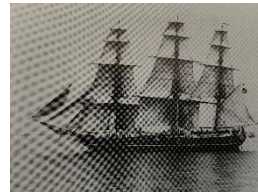
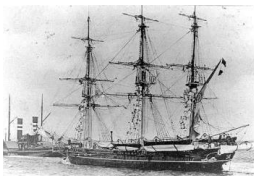
Tegenwoordig verzorgt het KIM (Den Helder) samen met de KMA (Breda) voor Defensie de initiële officiersopleidingen en maken deel uit van de Nederlandse Defensie Academie.

Als instructieschepen zijn eveneens in dienst (geweest) Zr. Ms. Urania, Hr. Ms. Zeefakkel en Zr. Ms. Van Kinsbergen.

Zr. Ms. Urania:

1832-1867: instructievaartuig, op 1 augustus 1867 herdoopt in 'Astra'
(zie foto boven)

1867-1908: instructievaartuig, Urania II.

1912-onbekend: instructievaartuig, ex-loodskotter 'Texel nr. 11' (zie foto boven)

1941-1942: instructieschip te Soerabaja, Urania III.

NIMH

1938 – 2004: gebouwd in Haarlem (1928) als particulier jacht 'Tromp'.

NIMH

2004 – heden: instructie navigeren en zeilen voor adelborsten

NIMH

NIMH

*Hr. Ms. Zeefakkel:
1972 – 1998*

*Zr. Ms. Van Kinsbergen:
1998 – heden: Opleidingsvaartuig van de Koninklijke Marine voor onder
andere adelborsten*

